

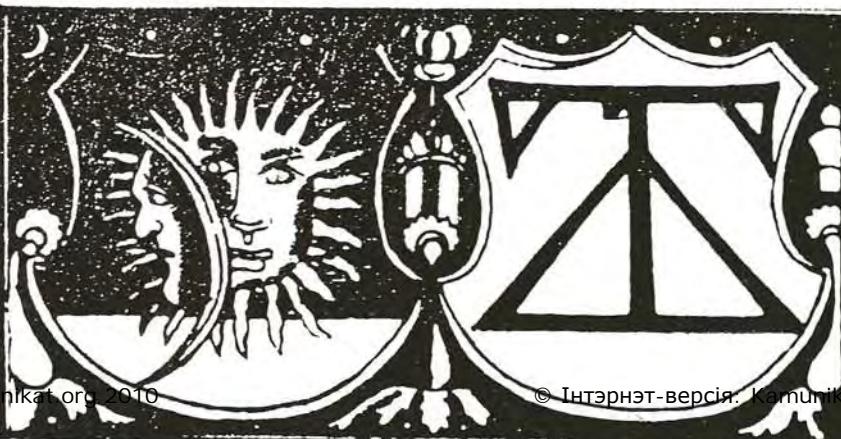
БОЖЫЙ ШИЯХЯН

ПРЫСЬВЯЧАНЫ АРХІМАНДРЫТУ
ЛЪВУ ГАРОШКУ

Год XXV

№ 1 (149)

1978

ПАДПІСКА »БОЖЫМ ШЛЯХАМ« НА 1978 г.:

У Задзіночаных Штатах Амэрыкі — 3 даляры.
У Вялікабрытаніі — £ 1-00.
У іншых краінах у суме раўнаважнай £ 1-00.

ЧАСАПІС МОЖНА ЗАКАЗЫВАЦЬ:

У Задзіночаных Штатах:

Mr. Antony Bielenis, 3006 Logan Blvd, Chicago, Ill,
60647, USA.
Mr. B. Danilovich, 303 Hovard Str., New Brunswik,
New Jersey, USA.
Mr. Ch. Najdziuk, 833 N. Coronado Str., Los Angeles,
Calif., USA.
Mrs. J. Kachanovska, 8 St. Mark's Pl., New York,
N. Y., USA.

У Канадзе:

Mr. Pituška, 116 Grand Ave., Toronto, Ont. 560,
Canada.

Матар'ялы прызначаньня да друку ў нашым часапісе слаць на адрас:

Rev. F. Žurnia, MARIAN HOUSE,
HOLDEN AVENUE, LONDON, N12 8HY.,
Gt. Britain.

УВАГА: Адрас просім пісаць з усімі знакамі — N 12, азначае North, а не нумар.

ON GOD'S HIGHWAY

Year XXV

1978

№ 1 (149).

MARIAN HOUSE, HOLDEN AVENUE,
LONDON N12 8HY.,
GREAT BRITAIN.

БОЖЫМ ШЛЯХАМ

ГОД XXV

1978

№ 1 (149)

Архімандрит Леў Гарошка ва ўсей сваей красе і павазе
навучае Божы народ

— 1 —

АРХІМАНДРЫТ ЛЕУ ГАРОШКА

(26. II. 1911 — 28. VII. 1977)

Жывой стаіць перад нашымі вачамі постаць высокая, танклявая, з кустом сівой барады, з носам шырокім арліным, з вачамі чорнымі гаручымі, упартымі. Помнім ягоныя энэргічныя рухі, тарараплівую паходку, французкі берэт на галаве...

Айцец Леў!..

Пазнаеш іго здалёк. Быў ён заўсёды заняты, заўсёды съпяшаўся, а калі й прысеў, то хутка выймаў з кішэні неадступны свой спадарожнік блакнот і натаваў. Не расставаўся ён такжа з багата-складаным ножыкам, а-но ў патрэбе ёсьць чым і кусок хлеба адкроіць і яблыка адрезаць, а то й корак выцягнуць з бутэлькі, каб пачаставаць сяброў напіткам, хаця сам нават не панюхае няхай-сабе й найлепшага французкага віна...

А ў пакоі айца Льва?

Гэта няважна, дзе ён будзе жыць: у манастыры Айцоў Лазарыстаў у Парыжы, ці ў Марыян Гаўз у Лондане, ці ў Марыянаў у Рыме. Усюды у яго на съцяне будзе той самы любімы абраз Хрыста, той самы крыж, тыя самыя абразы-малюнкі ягонага вернага прыслужніка Віктара Жаўняровіча. Усюды таксама знайдзеш у яго масу розных прыладаў: шылаў, далотаў, адвёртак..., бо-ж ён быў самавыстарчальным. Усё сам — як і ягоны бацька Юрэ — умеў, а калі й ня умеў, дык мусіў зрабіць. Як памятка ягонага рукадзельля дагэтуль стаяць плот ля гароду Марыян Гаўз і ў садзе пчаліная хатка, а таксама падлога-паркет з дубовых досак у школе сьв. Кірылы Тураўскага.

Так, шмат розных прыладзьдзяў меў а. Леў, але-ж гэта ёсё было толькі дабаўкай ці разрыўкай для ягонай кіпучай дзеянасці. Што ён запраўды зьбіраў, вышуківаў, купляў — гэта кніжкі, асабліва беларускія. Пачаў ён іх зьбіраць будучы яшчэ вучням Беларускай Наваградзкай гімназіі. У дому яно-га бацькі ў Трашчыгах — як ён сам кажа ў сваіх успамінах — была ўжо значная бібліятэчка беларускіх кніжак і часопісаў, зь якой ён сам і ягоныя сабры карысталі для зладжаныя спектакляў або дакладаў. Любоў да кніжкі — без сумніву гэта характэрная рыска айца Льва. Яны былі яму неабходныя дзеля ягоных шматлікіх зацікаўленняў: багасловіе, гісторыя беларускай Царквы, гісторыя літаратуры, мовазнаўства, этнографія, прыродазнаўства, мэдыцына... — вось гэта галіны ведаў, якімі ён цікавіўся усей сваей душой. Годзе вокам акінуць ягоныя працы, архівы, розныя запіскі, каб перака-

нацца, што а. Леў быў волат працы і беларускі энцыклапедыст.

Абсяг зацікаўленняў айца Льва быў так шырокі, што не хапала яму часу паглыбіць некаторых ведаў, а нават ужо і тое сабранае пусыціць у рух, надрукаваць. Так яно сталася з ягоным «Зборнікам беларускіх народных прыказкаў і прымаўкаў», якіх запісаных мае на 382 старонках машынапісу 8253. У прадмове да «Зборніка» чытаем: «Да гэтага часу ўжо звязлася нямала большых і меншых зборнікаў беларускіх народных прыказкаў, але нажаль яны ўсе далёка ад таго, каб паказаць увесі скарб беларускага народнае мудрасці. Гэты зборнік мае на мэце запоўніць гэтую нястачу — **сабраць усе беларускія прыказкі і паговоркі разам**». Зна-чыць зборнік а. Л. Гарошкі меў сабраць у адно ўсё тое, што дагэтуль было расыцяру-шаным па розных кнігах этнографаў XIX-XX ст.ст. Нажаль, не хапіла а. Льву ані часу ані сілаў, каб урэчаісніць гэтакі вялізны плян. Зборнік а. Льва канчаецца літарай М, а ўсе ім запісаныя прыказкі знаходзяцца ў альфабетычным парадку, пачынаючы ад А.

Вялікая, цікавая праца, але не закончаная і кульгае мэтадычна. Аўтар зусім не падае крыніцу, з якіх ён запісаў у свой зборнік прыказкі.

Падобна маецца справа і са слоўнікам больш патрэбных рэлігійна-царкоўных тэрминаў у лацінска-грэцка-стара-славянскай беларускай мовах. Невялікі, 18 старонак машынапісу рукапіс, але без сумніву ён быўбы вельмі карысны, каб выйшаў у съвет друкам.

Шмат яшчэ іншых працаў пачатых і незакончаных пакінуў па сабе а. Леў, але мы яму ўдзячныя і за туго багатую спадчыну, якая ўбачыла съвет у форме друкаў. Успомнілі мы іх пры іншай нагодзе*. Тут варта яшчэ раз падкрэсліць, што «Божым Шляхам», якога ініцыятарам і доўгаглетнім рэдактарам быў а. Леў, ёсьць найлепшым для яго помнікам. Таксама шмат добра зрабілі і яшчэ зробяць ягоныя кніжкі: жыцьцё сьв. Эўфрасіні Полацкай, Беларусь у датах і ліках і сама апошняя «Навука і рэлігія», якая выйшла з друку даслоўна пара дзён перед съмерцю аўтара.

Айцец Леў Гарошка пісаў простым стылем, чыстай прыгожай беларускай мовай. Ён ка-

*) Пра а. Льва Гарошку з біографічнымі дадзенымі глядзі артыкул А. Дзедзінкі: «Айцец Леў Гарошка — архімандрый», «Божым Шляхам», № 1 (94), студзень-люты 1966.

рыстаў з твораў беларускіх пісьменнікаў, а таксама з беларускага фальклёру, які ён ведаў як рэдка хто іншы.

Быў ён добрым працаведнікам і палкім прамоўцам, прыгатаваным дакладчыкам. Гаварыў ён з верай і пераконаньнем. Часам слухачы пабайваліся, што ягоныя грудзі і голас могуць надарвацца, асабліва, калі паносіў яго прыродны тэмпэрамант. Ад самага дзяцінства наш Леў ішоў змагарным цяжкім шляхам: перш, каб здабыць асьвету, пасъля, каб яе выкарыстаць для свайго народу. Як толькі распачаў съвтарскую працу, польская паліцыя праславутага Наваградзкага ваяводы Костэк-Бернацкага не пакідала яго ў супакоі ані на крок, аж пакуль наканец выселіла з надгронічнай паласы. А ў Баранавічах, калі немцы-нацысты меліся вывесці на работы ў Нямеччыну школьнью моладзь, Гарошка ня гледзячы на пагрозу съмерці, сказаў моладзі не прыхадзіць у школу і ратавацца ўцёкамі.

Усе, хто працаваў з а. Гарошкам, добра ведаюць, што ён быў адчайна-съмелы і ў патрэбе быў гатовы прынесці жэртву са свайго жыцця.

У асобе айца Льва гарманійна аб'ядналіся рыскі добра гарада съвтара і стойкага беларускага патрыёты. Пры ўсіх сваіх занятках, ён не выпускаў з рук іерэйскага часаслова, ён заўсёды служыў съв. Літургію і вельмі часта ахвяроўвываў яе за дарагую ягонаму сэрцу Беларусь. А сколькі-ж ён зрабіў дакладаў і меў прамоваў з нагоды урачыстых акадэміяў у дзень 25 Сакавіка і Слуцкага падстанція?! Патрыятызм айца Льва быў шчыры, бяз ніякіх кампрамісаў, абаснованы на паважных досьцідах.

Ня можна прайсці моўчкі і той важны дар у жыцці чалавека — веданыне моваў. Апрача сваей роднай беларускай мовы, а. Леў добра ведаў украінскую, польскую, расейскую; бяз цяжкасця чытаў і гаварыў па німецку, па французку; ён чытаў і гутарыў у патрэбе па ангельску і італійску, студыяваў у Львоўскай акадэміі старую грэцкую і гэбрейскую. Заўсёды адчуваў недахоп лацінскай мовы, бо гімназія, якую ён скончыў, была матэматычна-фізычнага тыпу і таму паміма сваей працавітасці і пазнайшых «давучанняў» у лаціне ён ня быў моцны. Веданыне аднак столькіх і гэтак важных для ўсходнейскай культуры моваў уводзіла айца Льва ў асяроддзе эўрапейскай эліты. А ведаючы добра гісторыю і дасягненыні свайго народу, ён ніколі не адчуваў перад іншымі камплексу ніжшасці. І запраўды чужынцы, з якімі жыў ці спатыкаўся а. Леў (прыкла-

дам Айцы Лазарысты ў Парыжы, працаўнікі Ватыканскага радыя розных нацыянальнасцяў) высока яго цанілі і гаварылі пра яго як аб выдатным съвтару, беларусе.

Калі а. Леў памёр так нагла і нячакана, даведаўшыся аб гэтым Папа Павал VI, прыслáў на рукі галоўнага кіраўніка Ватыканскіх радыяперадачаў тэлеграму, у якой выказваў спачуваньні з нагоды съмерці Кіраўніка беларускіх радыяперадачаў самому галоўнаму Кіраўніку, супрацоўнікам, сваякам і Айцом Марыянам шчырыя спачуваньні. Апостальскае багаславенства і абяцаў помніць аб памёршым у сваіх малітвах. У капліцы Ватыканскага радыя а. Рабэрт Туччі, у прысутнасці прадстаўнікоў розных нацыянальнасцяў, адправіў съв. Літургію за душу съв. памяці Архімандрыта Льва Гарошки.

Айцец Леў памёр у Парыжы ў шпіталі імя Нэкар, які знаходзіцца непадалёк манастыра Айцоў Лазарыстаў, дзе праз доўгія годы ён пражываваў. Апрацыя нырковых каменіняў не ўдалася. Есьць падозранье, што да гэтай апрацыі наш дарагі Леў ня быў належна прыгатаваны, бо апрача каменіняў меў заражэнне крыві. Треба было перш лячыцца, ну, але-ж а. Леў ня меў часу... А за паважны ён быў, каб хтосьці асьмеліцца яму даваць прыказы.

Ці а. Леў працуваў сваю съмерць? А вось як было. Дня 22 ліпня 1977 г. у законным Доме Айцоў Марыянаў, дзе ён апошнімі гадамі жыў і працаваў у Ватыканскім радыя, калі ён спакаваўся і выбіраўся ў Парыж у шпіталь, зайшоў да мяне і передаў пачку іконкаў Маці Божай Вечнай Дапамогі, або «Страстной». Арыгінал гэтай сладкай з цудаў іконы знаходзіцца ў Рыме ў касцеле Айцоў Рэдэмптарыстаў. Айцец Леў крыху сумны падаючы мне іконкі сказаў: «Вазьмі, табе прыдадуцца... А што-ж я маю з імі рабіць?» Я ні слова ні сказаўшы ўзяў тыя іконкі, але цэлы час мяне мучыла думка: «Дрэнна будзе з айцом Львом. Ён і сам гэта прадчувае». Калі хутка прышла з Парыжа ў Рым вестка аб съмерці айца Льва — першы затэлефанаваў мне Віктар Жаўняровіч на просьбу Ул. Шыманца і гаварыў плачучы — едучы ў Парыж забраў я і тыя іконкі. А калі нам хацелася нейкім чынам мець памятку па съмерці айца Льва, дык я ўспомніў пра іконкі, якія ён сам мне даў. Яны яму былі ўжо больш непатрэбныя. Спадзяёмся, што Божую Маці ён ужо назірае тварам у твар, а нам яны прыдаліся.

Жыў як леў, а памёр як ягнё. Божых шляхоў не лъга съцяміць нам маленікі...

ВАЖНЕЙШЫЯ ДАТЫ З ЖЫЦЬЦЯ АРХІМАНДРЫТА ЛЬВА ГАРОШКІ

1911.II.26	— радз. ў вёсцы Трашчычы, Стадзінскага павету.	1945.IX.20	— прыбыў у Рым.
1911.II.27	— ахрышчаны і мірапамазаны ў царкве ў Турцы.	1946	— выдае малітаўнік «Божым Шляхам».
1928-1931	— вучыцца ў Наваградзкай Беларускай Гімназіі.	1946.X.16	— назначаецца ўсходній Кангрэсцый для душпастырства сярод беларусаў у Францыі.
1931-1936	— студ'юе ў Львоўскай Украінскай Духоўнай Акадэміі.	1946.X.24	— прыехаў у Парыж.
1936/37	— прадаўжае вышэйшыя студыі ў Інсбруку, Аўстрыя.	1947-1957	— выдае часапіс «Божым Шляхам».
1937.X.17	— рукапаложаны ў сьвятары Біскупам Мікітам Будкам у Львове.	1959	— у навіцыяце Айцоў Марыянаў у Рыме.
1937-1939	— душпастырам у розных мясцох дыяцэзіі Пінскай: Любешаў, Грынічы, Гародна, Стоўпцы.	1960.I.18	— злажкі ў першыя шлюбы.
1939.V.15	— загадам Наваградзкага ваяводы выселены з г. зв. пагранічнай паласы; пражывае ў Збуражы каля Маларыты.	1960.II.13	— а. генэрал Шкутанс пераносіць а. Льва у Лёндан.
1939-1944	— працуе ў Баранавічах (Мэдышынская Школа і інш.).	1960.X.30	— біскупам Ч. Сіповічам назначаецца на Рэктара Б.К.М. у Вялікабрытаніі.
1942.V.2	— Эгзарх Антон Неманцэвіч назначае а. Льва Гарошку сябрам Эгзархальнай Рады.	1962.VI.10	— злажкі ў вечныя шлюбы, Лёндан, калліца ў Марыян Гаўз.
1944.VI.27	— прыймае удзел у Кангрэсе ў Менску.	1962-1969	— Рэктар Б.К.М. і ігумен законнага Дому ў Лёндане.
1945	— арганізуе беларускае душпастырства перш у Берліне, пасля ў Мюнхене.	1965.XII.16	— атрымоўвае годнасць архімандрита.
		1970-1977	— Кіраўнік Бел. Сэкцыі Ват. Рады і Рэктар Б.К.М. у Францыі.
		1977.VII.28	— памёр у шпіталі ў Парыжу ў час апэрацыі.
		1977.VIII.8	— паховіны на могілках сьв. Панкраціага ў Лёндане.

ВЫКАЗАНЫЯ СПАЧУВАНЬНІ

Айцец Леў Гарошкі быў ведамы сярод усей беларускай эміграцыі. З многімі ён трymаў жывы кантакт. Съведчыць аб гэтым багатая карэспандэнцыя, якая асталася па ім. Дзеля розных прычынаў выдаючы гэты нумар »Б. Шл.« мы яе не закранулі, але не сумніваемся, што яна ў многім лепш насыветліла-б дзеянасць як самога Архімандрыта Льва таксама і жыцьцё беларускай эміграцыі.

Пасля съмерці Архімандрыта Льва многія адгукнуліся прысылаючы тэлеграмы або лісты са спачуваннем, прыгожыя вянкі кветак на магілу або гроши-ахвяру на памятнік. Іншыя зрабілі ахвяру на Беларускую Бібліятэку і Музэй у Лёндане.

Былі атрыманыя тэлеграмы ад:

Папы Паўла VI, Архімандрыта Ўладзіміра Тарасевіча, ад спадароў Цывіркі, Урбана і Сенікоўскага; ад сям'і Махначоў; ад сям'і др. Гайдзеля; ад Клубу »Пагоня« разам з ахвярай на памятнік; ад кіраўнікоў беларускіх радыяперадачаў у Сыднэі: Качан, Каравеўская, Лужынскі.

Прыслалі лістоўна спачуваньні: Мітрапаліт БАПЦ Андрэй; Спадарства В. і Р. Грышкевічы з ахвярай на ББіМ замяст вянка на магілу; ад імя БАЗА (Нью Ёрк) сп. А. Шукелойць; ад імя Галоўнай Управы ЗБВБ (Лёндан) сп. А. Міхалюк з ахвярай на памятнік; ад імя Аддзелу ЗБВБ ў Манчэстар сп. М. Яськевіч; ад імя Аддзелу ЗБВБ ў Брадфорд злажкі ўянок на магілу сп. Лемяшонак; прыбылі на похараны таксама з Брадфорд спадары Калько і Віэнчык; прыслалі спачуваньні і вянок на магілу Айцец прот. Я. Абабурка і Спадарыня; сям'я Скрыннікаў; праф. А. МакМіллін; др. М. Смаршчок; а. прот. др. Аўгэнь Смаршчок з сям'ёй; сям'я Вініцкіх; сям'я Найдзюкоў; сп. Я. Ціпка; сям'я Тураў, сп-ня Н. Якубовіч і сп-ня А. Мэдышкай разам са спачуваньнямі злажылі вянкі на магілу; сп-ва Пазьнякі; др. Я. Малецкі, сп. М. Нікан і сп. Калодка з Мэльбурн (Аўстралія); спадарыні А. К-віч і М. Т-віч з Польшчы.

Злажылі ахвяры замяст вянкоў на магілу: сп. А. Лашук, сям'я Дамінікоў, сп. С. Гох.

Переказалі тэлефанічна спачуваньні: а. Сыця-
пан Матуліс з Ноттынгам, сп. Я. Сяўковіч са
шпіталя паслья сваей апэрацыі.

Група беларусаў з Чыкага прыслала ахвяры
на памятнік: Махначы, Сенкевіч, Беленісы, Ма-
роз, Багдан, Чарнэцкія, сп.-ня Вазновіч, Пануцэ-
вічы, Антонік, Кучура, Н. Жызынеўскі, Санка-
віч, Рамуکі, Эўдакія Жызынеўская, Юзэфа Та-
расэвіч, Адольфіна Тарасэвіч.

Усім беларусам, якіх мы тут ня ўспомнілі
прозывішчы, з Францыі і Англіі, а якія дапама-
галі нам у той цяжкі мамент заладжываць спра-
вы у сувязі з паходонамі, выказываем шчырую
падзяку. Дазволім аднак успомніць спадароў
Лявона Шыманца, Міхася Наўмовіча і сп. Тру-
сава з Крэзо, а таксама мастака Віктара Жаўня-
ровіча, якія не шкадавалі свайго часу, каб
толькі дапамагчы ў розных справах. Група

беларусаў з Крэзо сабрала таксама значную
суму грошаў на памятнік, а група беларусаў
з Парыжа на ББіМ.

Вельмі шмат дапамог нам у выпісе цела па-
мёршага са шпіталя і перавязенныя яго у Лён-
дан Монсінёр Міхась Дэкамп, цяперашні апя-
кун ад імя Парыскага Мітрапаліта чужынцамі.
Тут выказываем яму асаблівую падзяку. Таксама
айцу Язэпу Сельскаму, цяперашняму Генэралу
Айцоў Марыянаў, які спецыяльна прыехаў з
Рыму і прыймаў удзел ў урачыстасцях паход-
вінай. Ён сказаў ў ангельскай мове прынагод-
ную казань. На похаранах былі прысутныя
Монс. К. Ручс, латыш; а. Язэп Бабік, капэлян
славакаў; некалькі Айцоў Марыянаў палякаў з
Лёндану і Фавлей Корт, на чале з а. Пісякам,
Правінцыялам. Усім ім выказываем тут шчырую
падзяку.

ВОДГУКІ ў РАДЫЁ І ПРЭСЕ

Вестка пра съмерць Архімандрыта Льва хутка
разышлася па съвеце. На другі дзень даведа-
ліся аб ей у Польшчы і ў Савецкім Саюзе, а
тэта перадусім з радыяперадачаў Ватыканскіх
і з радыя «Свабода». Ватыканская радыя па-
дало даволі абышырныя весткі аб жыцці і дзея-
насьці а. Гарошкі ня толькі ў беларускай мове,
але таксама ў іншых мовах. У капліцы, якая
знаходзіцца ўнутры таго будынку, скуль пера-
дающца на розных мовах Ватыканскія радыя-
перадачы, была адслужжана сьв. Літургія за
душу сьв. п. а. Льва, а таксама зъмешчана за-
цемка разам з ягоным здымкам у штомесячніку
«Праграмы Ватыканскага Радыя» (1977, Нр. 10).
Тут пададзём некаторыя часапісы і газэты, а
таксама Камунікаты з весткамі пра асобу а. Га-
рошкі і ягоную съмерць.

Камунікат Беларускай Каталіцкай Місыі,
Лёндан, 4.VIII.1977.

Камунікат Беларускага Каталіцкага Душпас-
тырства ў Францыі, Нр. 24, Парыж, лістапад
1977 г.

Камунікат ЗБВБ, Нр. 81, сінэжань 1977.

Беларус, Нр. 245, верасень 1977. Перадрук
Камунікату БКМ.

Час, Двумоўны Беларускі Часапіс у З.Ш.А.,
Нр. 11, жнівень 1977.

Radiovaticana, № 10, Programmes 1977.

Radio Vaticana Radiogiornale, Servizi Giorna-
listici e Informativi, Anno XXI, N. 208,
29.VII.1977; N. 209, 30.VII.1977.

L'Osservatore Romano, 1-2 agosto 1977, pag. 4:
»Messa in suffragio dell'Archimandrita Leo
Horosko«.

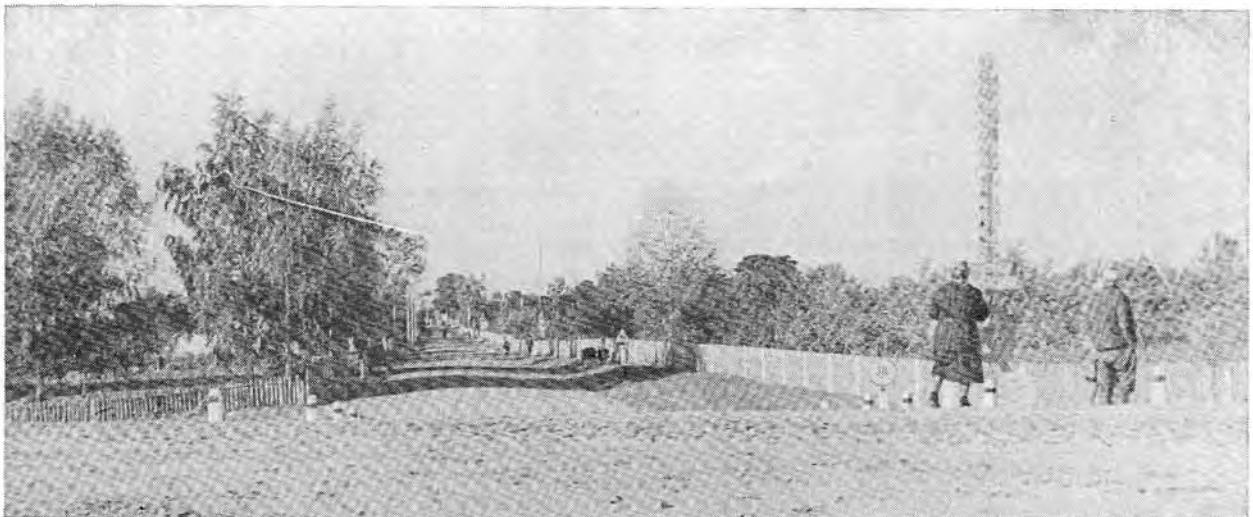
Kamunikat Paryskaha Biskupstva dla Katalikóy
Uschodniahia Abradu, Paryž, 29.VII.1977.

La Croix, 5.VIII.1977.

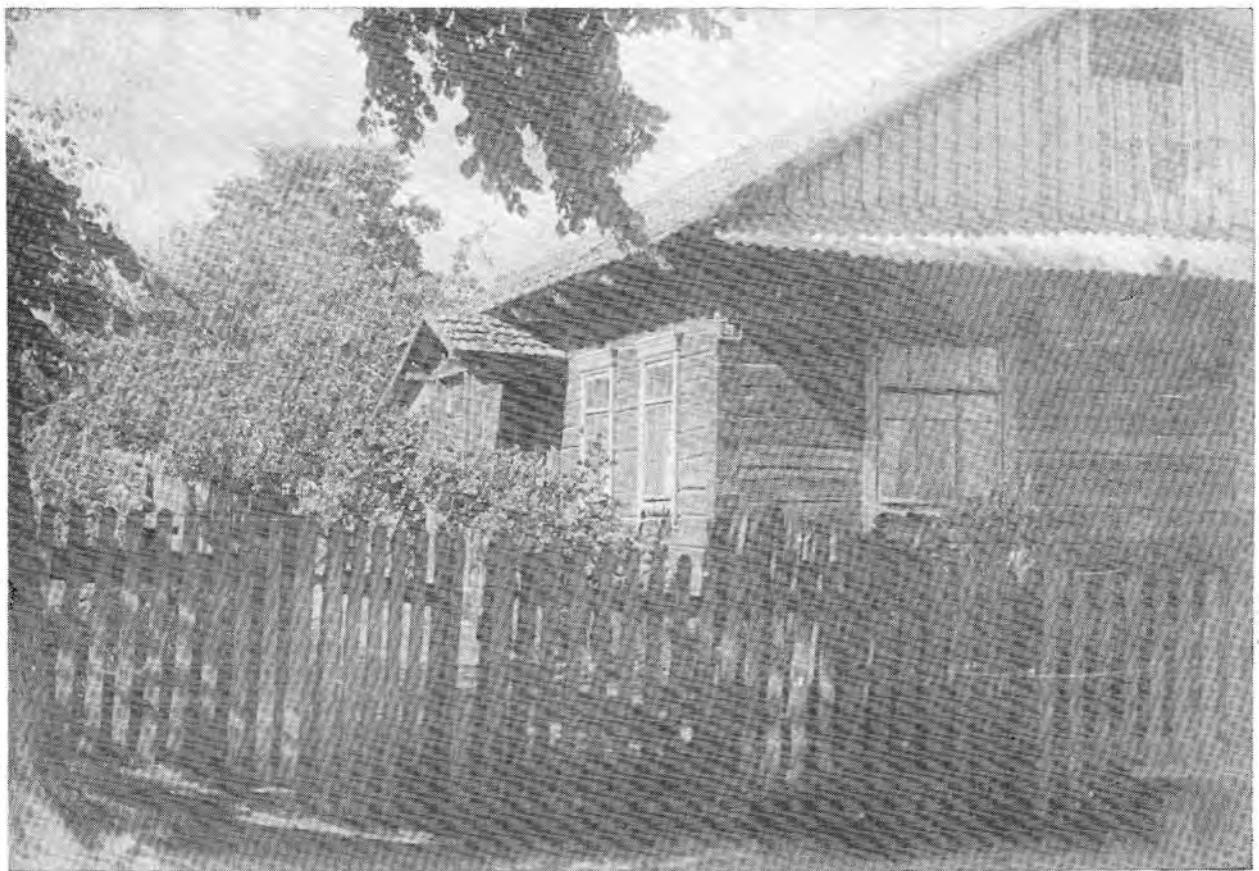
Finchley Press, Aug. 12 1977: »East Finchley
funeral for Byelorussian priest«.

MIC from Rome, October 1977: »A Tribute Well
Deserved.«

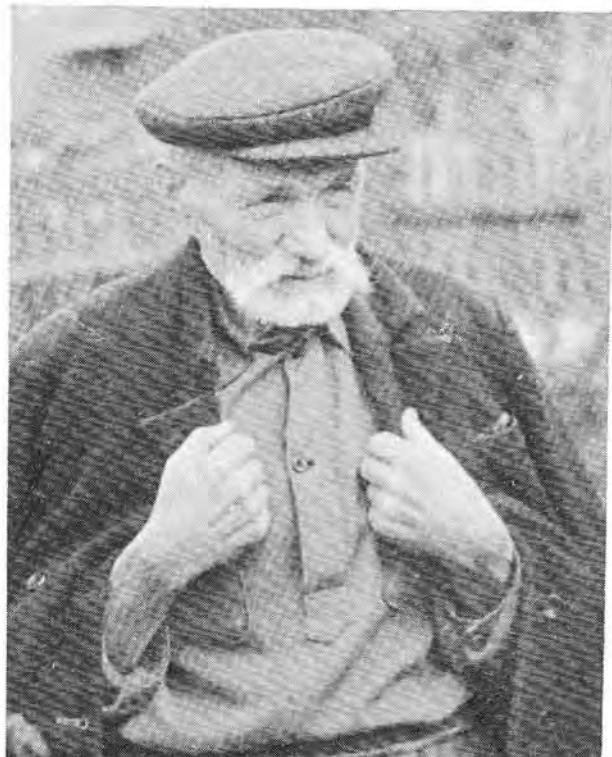
Як звычайна здараеца, калі камунікаты пі-
шуцца на скорую руку, бываюць тады нават
значныя памылкі. Тут мы прынамсі пару з іх
жадаем выправіць. Айцец Архімандрыт радзіў-
ся ў вёсцы Трашчычы. Хіба не адзін чужынец
правідлова яе ня выгаварыць і не напішыць!
Рукапалажкі ю яго у съвтары не Мітрапаліт
Шэптыцкі, але Біскуп Мікіта Будка.

У Беларусі ёсьць вёска Трашчычы . . . Непадалёк яе гасьцінец.

У той вёсцы ёсьць і такія прыгожыя сялянскія хаты. У адной з іх жылі бацькі а. Льва.

Юры і Стэпка Гарошкі, бацькі а. Льва.

Лес, краскі... Хутка праляцелі годы. А дзе мой сын Лёва?
Тады ён буў ужо у трэцяй сталіцы съвету — у Лёндане, 1966 г.

Апошняя прыслуга Юраму, 21. X. 1967, БССР.

Яго нясьлі на могілкі ў адкрытай труне.

І супачылі на векі:

ТС   РБ

Юрко
ГАРОШКО
Сын Пракопа
ж. 82 г. П. 1967 г.
ПАМ. АД ДЗЯЦЕЙ
В. П.

Т.   С.

Р. Б.
СТЭПКА
ГАРОШКО
дач. ВАСІЛЯ
ж. 79 г.
пам. 1967 г. 10 сак.
Памяць ад мужа
і дзяцей.
В. П.

Гімназіст Наваградзкай
Беларускай Гімназіі

Сэмінарыст Львоўскай
Духоўнай Акадэміі

Святар на векі, 17. 10. 1937

Рым, перад базылікай Маці Бежай, 1945

Эзарх а. Антон Неманцевич назначае а. Льва Гарошику
събрам Рады і Старшынёй Эзархальнага Суду, 2.V.1942.

З'яўдываем Ватыкан, 8.XI.1945.
Айцы П. Татарыновіч, Л. Гарошка, Ч. Сіповіч

25 Сакавіка, Рым 1946 г.

Адна з мілых сустрэчаў у Вечным Горадзе
святароў з жаўнерамі, 3.XI.1945.

Сабраліся ў сваей съяўтарскай сям'і,
Рым, перад Лятэранскаі Базылікай,
24.X.1954.

Тут працаваў

Тут маліўся

Тут разважаў
У пакой Айцоў Лазарыстаў у Парыжы

Бібліяфіл

Трэба-ж заняцца і нашай будучыннай

Съятыя абряды я

Сярод студэнтаў. Лювэн, 24.X.1949.

тва і хросту. Парыж

Яшчэ адзін наш сябра адыйшоў у вечнасць. Парыж

Люрд, 23.VII.1949. Працэсія

У Люрд 1949 (?). Айцы Л. Гарошка, прот. Васіль Гапановіч,
а. дзекан М. Маскалік і а. Францішак Чарняўскі

У дарозе на Зьезд »Пакс Романа«, ліпень 1951.

Пасъля съв. Літургii ў Армянскай Катэдры, Парыж

Розныя нагоды, але заўсёды са сваімі людзьмі.
Францыя

Вялікдзень. Парыж, 13.IV.1947 г.

Адна з сустрэчаў. Мюнхэн, 1958.
А. Леў Гарошка, а. У. Салавей, М. Абрамчык, а. Ч. Сіповіч

Мастак Віктар Жаўняровіч, неадступны памачнік а. Льва

Удзел у канфэрэнцыі. Мюнхэн, 25.VII.1958.

Пасъля сэсіі сяброў Інстытуту, Мюнхэн, 28.VII.1955.

Мюнхэн, 25.VII.1958.
Др. Тэодоровіч, П. Урбан, а. Л. Гарошка

Мюнхэн, 27.VII.1958.
Барбара Вежбаловіч, а. Л. Гарошка

Розныя нагоды, але а. Леў заўсёды са сваімі суродзічамі. Францыя

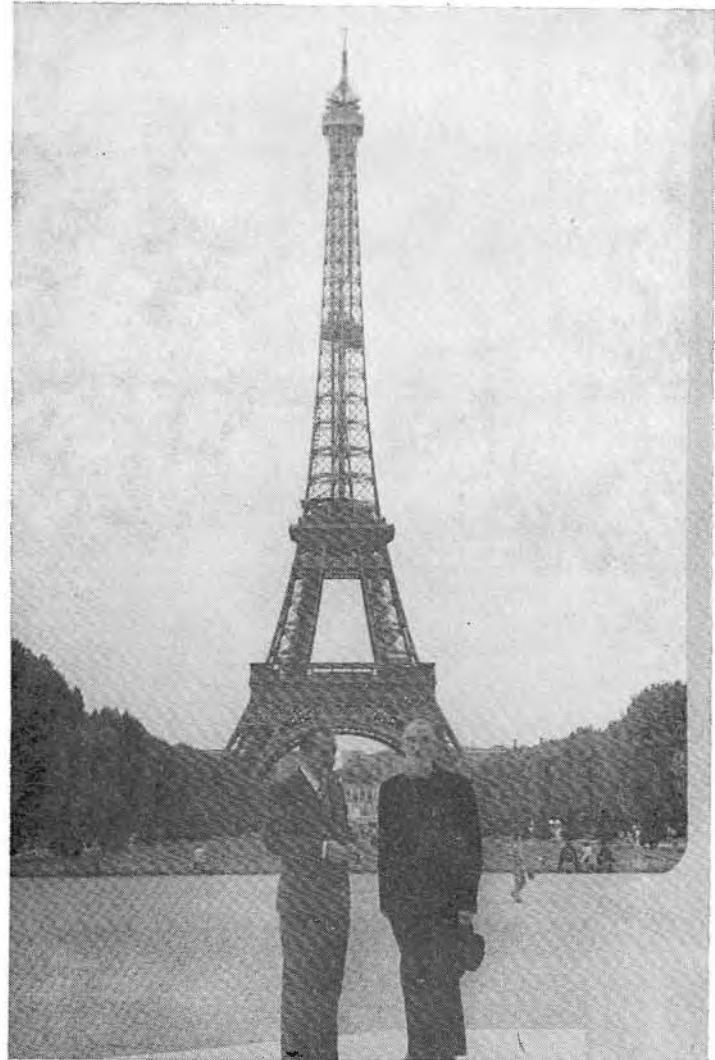

Вясельле, хрысьціны — айцу Льву добрая гадзіны! Парты

Розныя нагоды, але а. Леў зіўсёды са сваімі суродзічамі. Францыя

Трэба-ж гасьцям паказаць гэта дзіва! Парыж, 1975

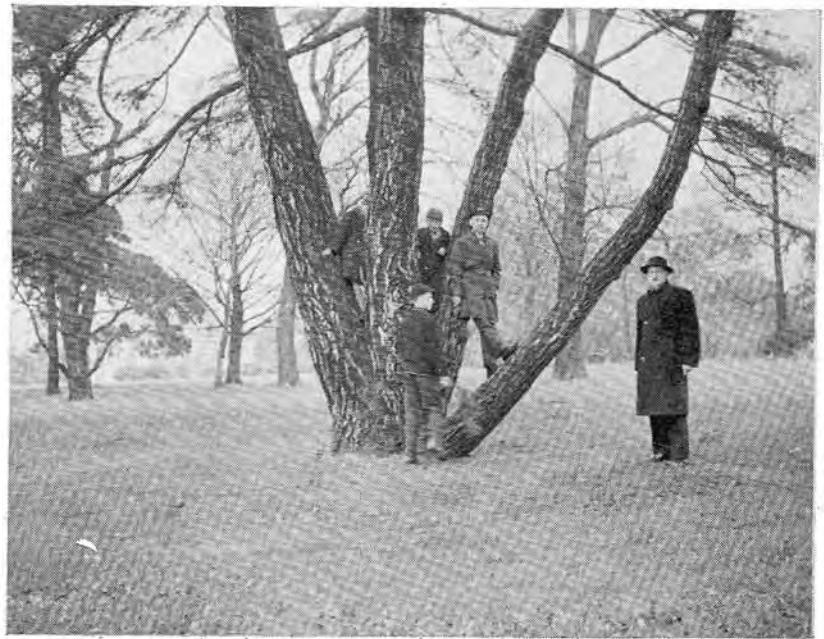
Лёндан, Марыян Гаўз

Сярод сваіх у Лёндане

**На прагулцы. З першымі вучнямі школы съв. Кірылы Тураўскага
у Лёндане. 1962 г.**

З вучнямі школы сьв. Кірылы Тураўскага з Лёндану. Кэнігштайн

З моладзъдзю з Мюнхэна. Кэнігштайн

Айцец Леў Гарошка быў сябрам генэральнай Капітулы Марыянаў
ад імя беларускага Дому Марыянаў. Рым, 18.VII.1963.

Айцы Я. Германовіч, Л. Гарошка, Ч. Сіповіч. Лёндан, 1964.

Чые пчолы лятуць у поле,
А мае у садочку . . .

Чалавек розных зацікаўленняў: съятар, пчаляр, касар . . .
Лёндан, Марыян Гаўз

За волю народаў! Маніфэстацыя ў Лёндане, 24.VIII.1968.

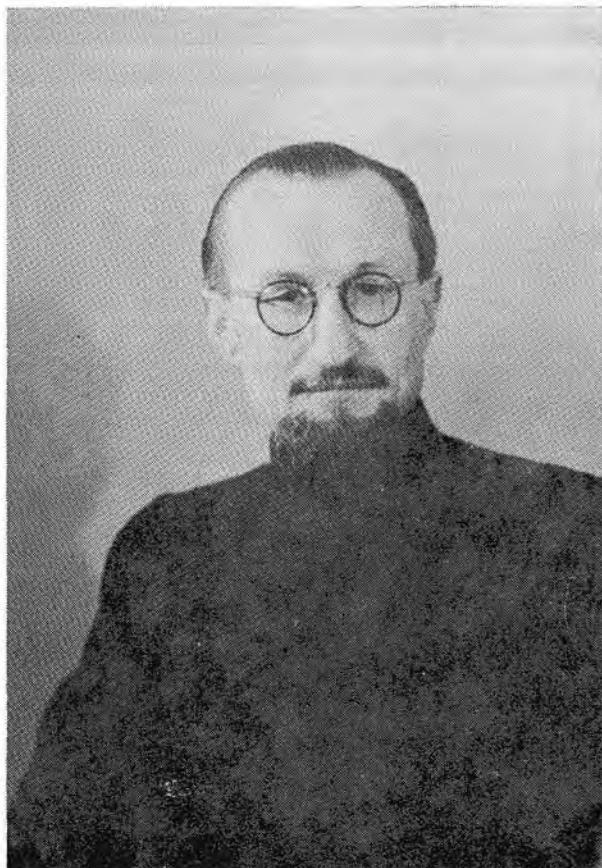

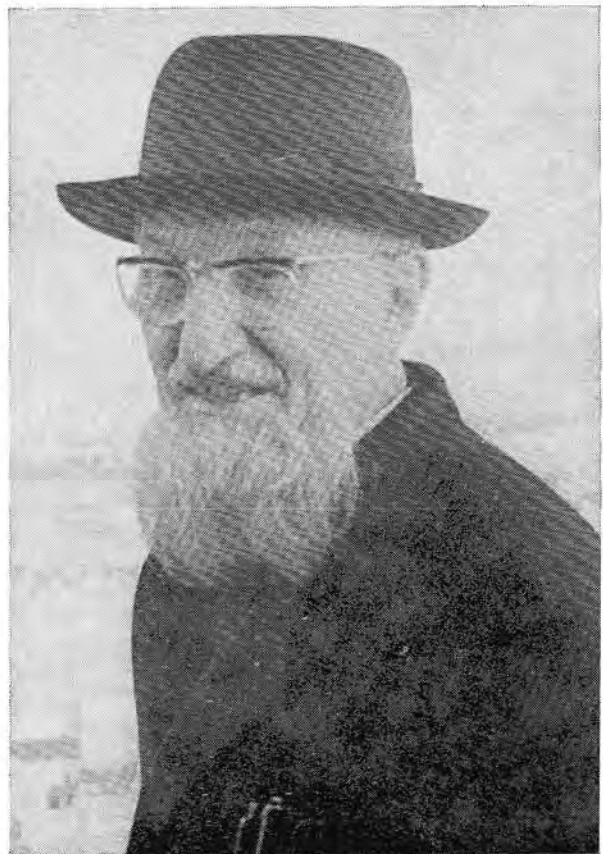
Удзельнікі Зъезду БАКА »Рунь«. Лёндан, 2.VIII.1953.

Вечар Зъмітрака Бядулі. Лёндан

Парыж, 24.XII.1953.

Парыж, 1975. Такім мы яго помнім.

Заснуў на векі. Парыж, 28.VII.1977.

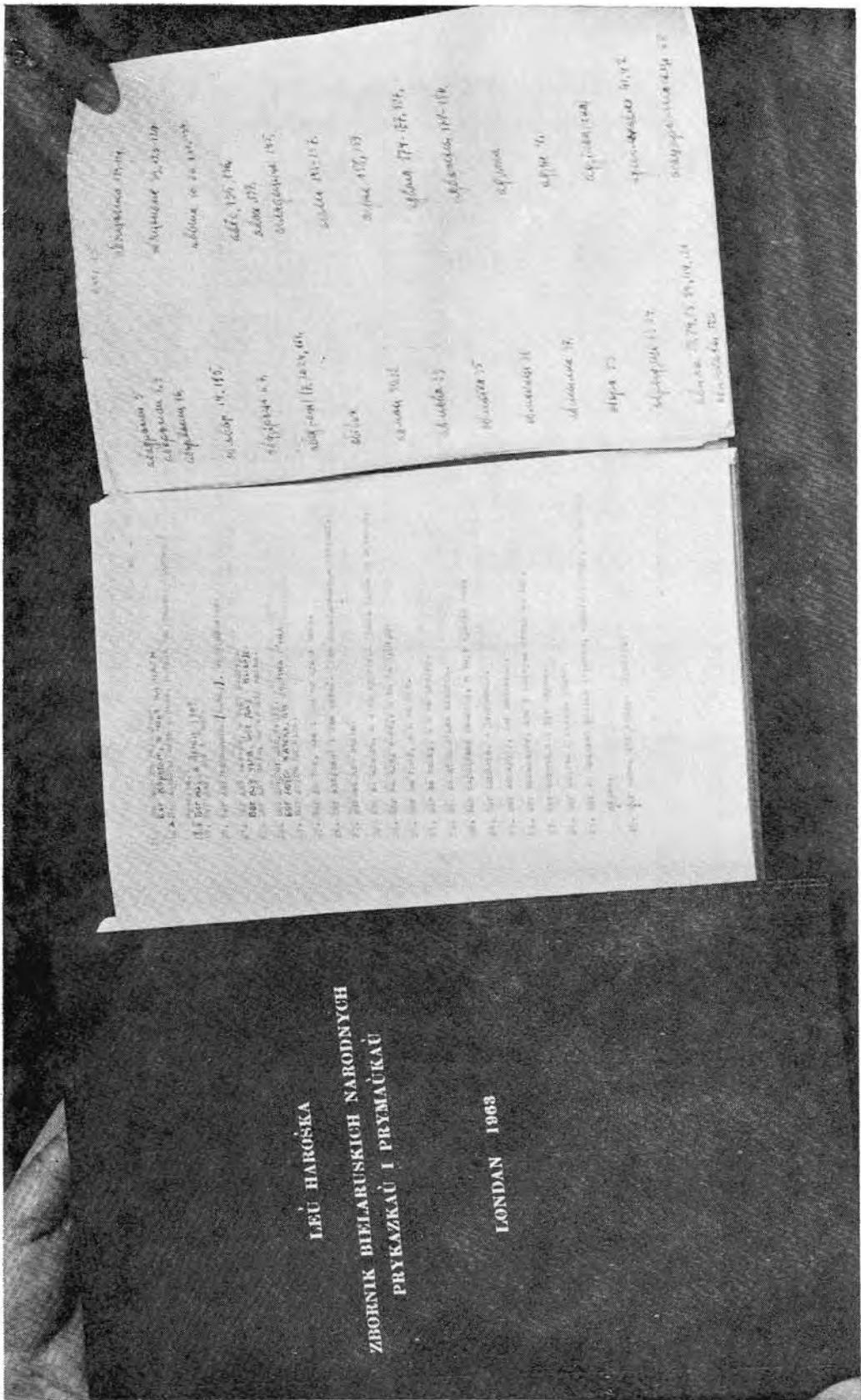
Паховіны. Лёндан, 8.VIII.1977.

Помнік на магіле а. Архімандрита Льва Гарошки.
Лёндан, магільнік съв. Панкрацага

Старонкі са »Зборніка Беларускіх Народных Прыказкаў і Прымаўкаў«

З РУКАПІСНАЙ СПАДЧЫНЫ

Айцец Архімандрыйт Леў быў заўсёды вельмі занятым, але выглядае, што найбольш ён быў занятым тады, калі выдаваў у Парыжы »Божым Шляхам« і калі быў назначаны кіраўніком беларускіх радыяпередачаў у Ватыканскім радыё.

У першым выпадку доказам ёсьць 10 гадавікоў »Б.Шл.« у гадох 1947-1957 (усяго 81 нумары); у другім вялікая колькасць радыяпередачаў, якія асталіся ў форме машынапіснага матарыялу, акуратна зложенага ў папках. Яны цяпер знаходзяцца ў архіве Беларускай Секцыі Ватыканскага Радыя, а таксама ў форме аўтэнтычных копіяў у Беларускай Бібліятэцы імя Францішка Скарыны ў Лёндане.

Гэты цэнны матарыял мы будзем у меру магчымасцяў друкаваць у нашым часапісе ў будучыні. У гэтым нумары падаём тры рознага хараектару радыя-гутаркі:

- 1) Гутарка у дзень Дабравешчання 25 Сакавіка;
- 2) Гутарка аб рэлігійных матывах у беларускай народнай творчасці;
- 3) Гутарка на тэму: »Дом съв. Апостала Пятра ў Капэрнауме«.

СВЯТОЕ ЭВАНГЕЛЬЛЕ НА ДАБРАВЕШЧАНЬЕ, ЗАПІСАНАЕ Ў СВЯТОГА ЛУКАША У РАЗДЗЕЛЕ ПЕРШЫМ, I, 26-38

У шосты месяц быў пасланы анёл Гаўрыіл ад Бога ў галілейскае места называнае Назарэт к дзеве, заручанай з мужам іменем Язэп з дома Давідавага; імя-ж дзвёны — Марыя. І ўвайшоўшы к ёй анёл сказаў: радуйся, поўная ласкі, Господ з табою; багаслаўлённая ты між жанчынаў. Яна-ж як пачула яго, стрывожылася ад ягоных слоў і думала: што-б гэта было за такое прывітаныне? І сказаў ёй анёл: ня бойся, Марыя, бо ты знайшла ласку ў Бога. І вось значнеш у лоне і народзіш сына і назавеш яму імя Ісус. Ён будзе вялікі і Сынам Найвышэйшага назавецца і дасьць Яму Госпад Бог пасад Даўіда, Ягонага бацькі. І будзе валадарыць у Якубавым доме давеку і Ягонаму валадарству ня будзе канца. Марыя-ж сказала анёлу: як-жа гэта станецца, калі я ня знаю мужа? І сказаў ёй анёл у адказ: Святы Дух зойдзе на цябе і сіла Найвышэйшага ахіне цябе, таму і тое, што народзіцца ад цябе Святое,

і назавецца Сынам Божым. Вось і Альжбета, твая сваячка і яна зачала сына ў старасці сваёй і гэты шосты месяц у яе, хоць яна і называецца няплоднаю, бо-ж у Бога ня будзе немагчымым ніводнае слова. І сказала Марыя: Вось я слуга Гасподняя, хай мне станецца па твайму слову. І адыйшоў ад яе анёл.

*

У гісторыі людзтва няраз здарaeцца так, што падзеі, якія маюць аграмаднае значэнне, адбываюцца ў вельмі сціплых абстаўінах і толькі потым усё больш і больш разрастаетца іхняе дзеяньне. Якраз так маецца справа з тою добраю весткаю, якую прынёс з неба янёл Дзеве Марыі ў Назарэт, у невялікае і глухое мястечка ў Галілеі. Аб ім нават ні разу не ўспамінаецца ў Старым Запавете. Тымболыш была няведамаю для людзей з па-за Назарэту бедная дзяўчына Марыя, заручаная з такім-жэ бедным Язэпам. Хоць Язэп і паходзіў з Давідавага роду, але быў зъядненішым і займаўся стальствам.

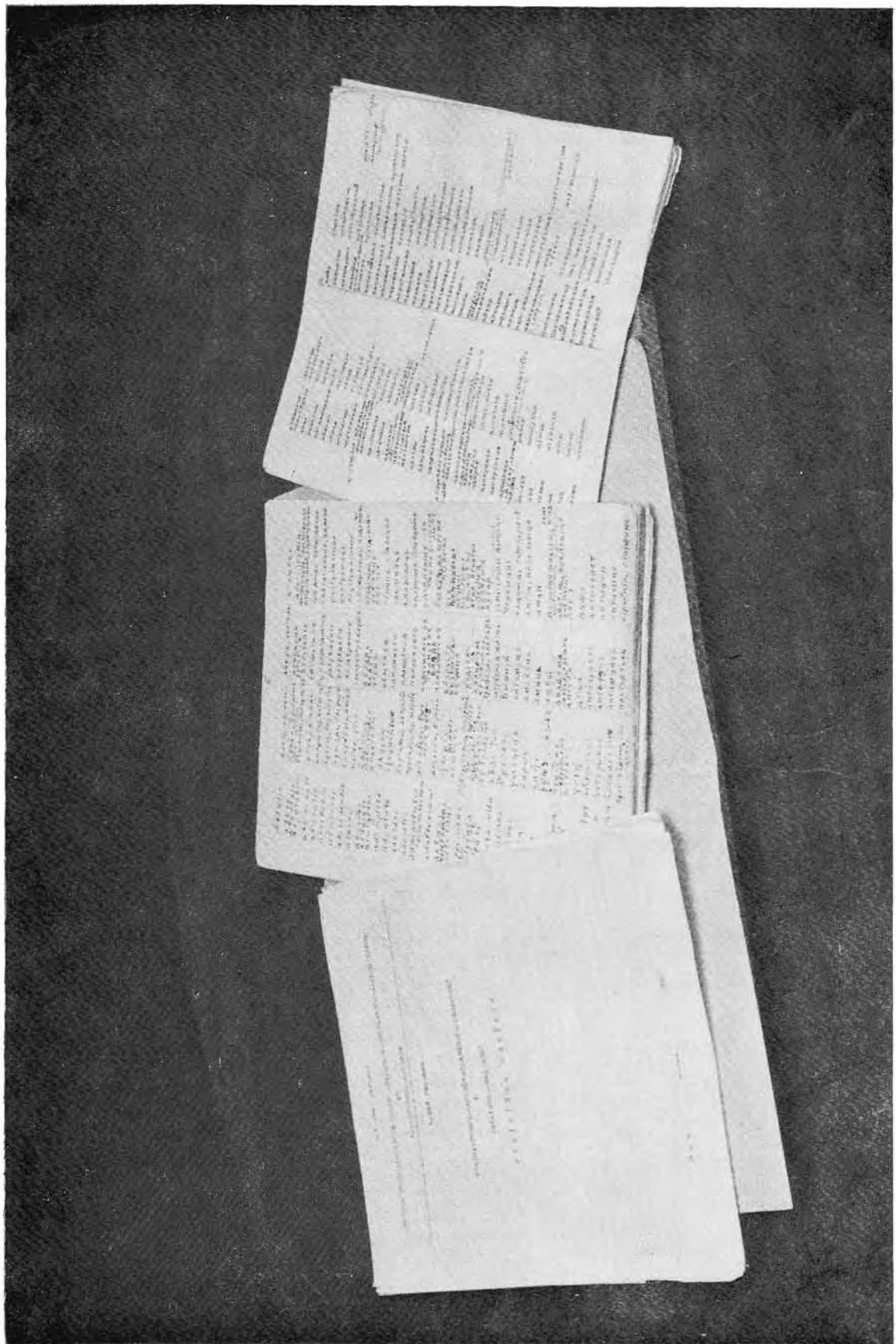
У момант зъяўлення анёла Марыя магла быць зусім маладою, бо ў жыдоў дазваляліся заручыны нават у ранняй маладосці і ўжо ад маменту заручынаў нарачоная праўна належала да будучага мужа і мусіла захоўваць яму абсолютную вернасць.

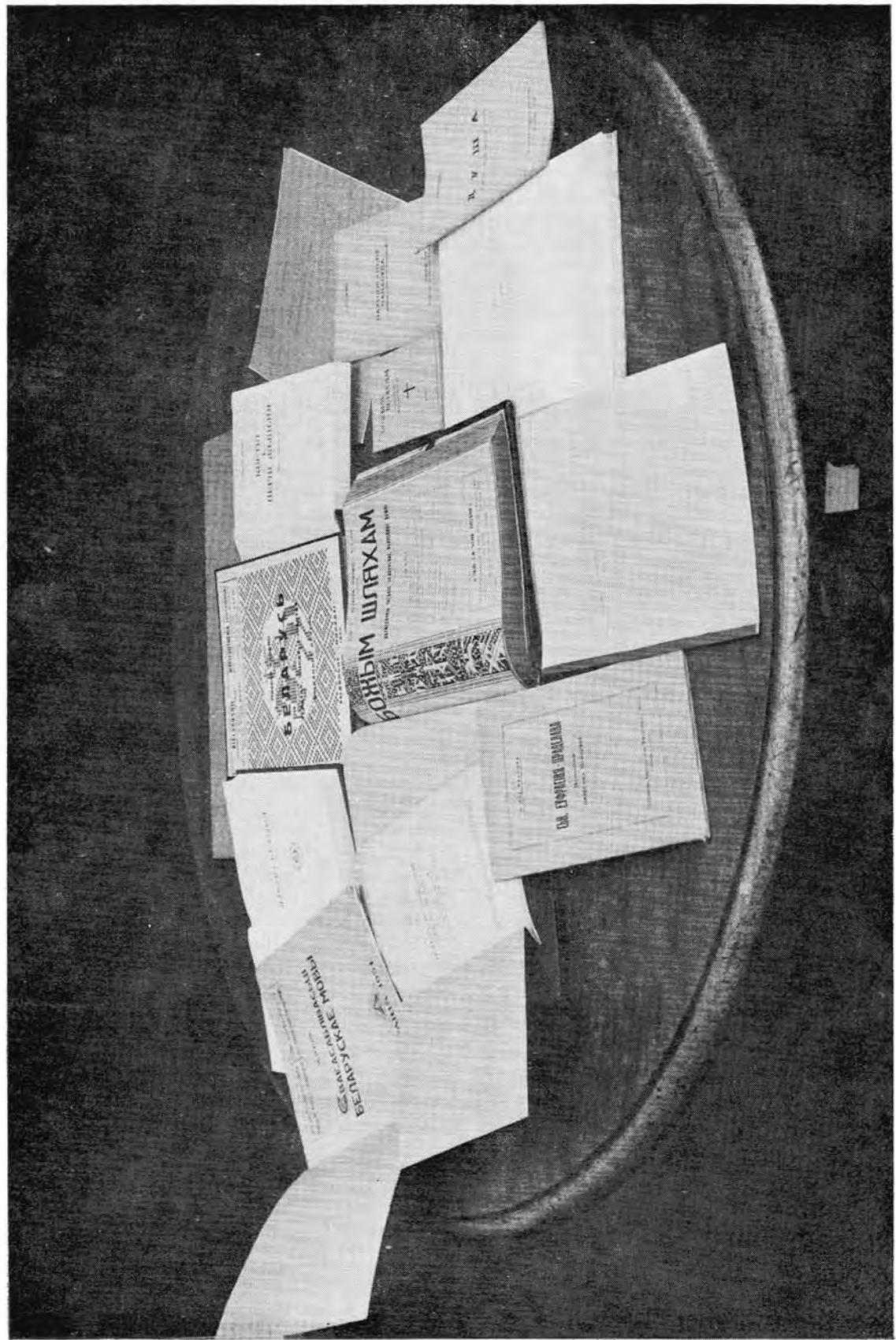
У Назарэту да Марыі зъяўліўся анёл у постасці чалавека, але ад яго прamenявалася нябесная веліч і яснасць. І той нябесны вястун зъяўрнуўся да Марыі з дзіўным прывітанынем: »Радуйся, поўная ласкі, Господ з табою!« Гэтае прывітаныне было для Марыі незразумелым, дык ня дзіва, што яна баччы такога дзіўнага вястуна і чуючы ягонае прывітаныне, стрывожылася. Бо-ж яна ў сваёй прастаце, беднасці і пакоры нават не дагадвалася, што мае нейкую асаблівую ласку і мае яе поўна, ды што з ею ёсьць Госпад.

1217. Бог дае на ўсіх долю.
Бог дарогаю, а чорт цаліком.
186. Бог даў, а Ленін узяў.
градзе. (Адмова ў просьбe).
186. Бог даў, а Ленін узяў.
19. Бог даў, Бог і ўзяў.
20. Бог даў гаспадыню (жонку), як мурашку.
21. Бог даў сьвята, а чорт работу.
Бог даў уход, Бог даў і выхад.
22. Бог даў цяля, ды ня даў хлява.
23. Бог допуст дапусьціў.
Бог доўга жджець, ды больна б'ецы.
24. Бог доўга цярпіць.
25. Бог ды Бог, але і сам ня будзь плох.

Лапінска-грацка-царкоўна-славянскі і Беларуска-лапінскі Слоўнік. Фым, 1959.

Часопіс »Божым Шляхам«, якого ініцыятарам і рэдактарам быў а. Архімандрыт Л. Гарошкі і іншыя выданны ім творы.

Гэтае зьдзіўленъне і трывога адбіліся ясна на яе ablічы. Дык анёл, не чакаючы яе запытання, сам выясьніў мэту свайго прыходу: »Ня бойся, Марыя, ты знайшла ласку ў Бога. І вось значеш у лоне і народзіш Сына і назавеш Яму імя Ісус«. Далей анёл выясьніў Марыі, што Ісус будзе не звычайны чалавек, але Сынам Найвышэйшага. Анёл не казаў, што Ісус будзе Сынам Божым, бо ў Старым Запавете было забаронена вымаўляць імя Божае — Ягвэ, а замест гэтага ўжываліся апісовыя прыметнікі, якія выказвалі Божую веліч. Такім-ж прыметнікамі анёл апісвае Мэссыпо, што Ён будучы Сынам Найвышэйшага атрымае пасад Давіда і што будзе валадарыць у Якубавым доме, і што Ягонаму валадарству ня будзе канца.

Да такое вялікае годнасці быць маткаю Мэссы! Бог выбраў Марыю дзеля яе надзвычайнай пакоры. Яна сама потым у набожнай песні казала: »Ён зглянуўся на пакору свае рабы, бо адгэтуль шчасльіва будуць называць мяне ўсе роды!« (Лук. I, 48).

Марыя напэўна добра ведала прароцтвы адносна Мэссы, бо ў тым часе было агульнае чаканье Мэссы. Таму яна магла ўяўляць, якія вялікі гонар яе чакае, але-ж яна была ўжо заручана з Язэпам і да таго шлюбавала Богу дзявоцтва, а гэта ніяк ня сумяшчалася з мацярынствам, дык зъянрнулася да нябеснага пасланца з апраўданым пытаннем: »Як-жя гэта магчыма, калі я ня знаю мужа?« Айцы Царквы і вучоныя біблісты вельмі многа разважалі над гэтым запытаннем Марыі, выказваючы розныя дагадкі. Але наагул каталіцкія багасловы прызнаюць, што ў тым пытанні Марыя хацела даведацца, як пагадзіць мацярынства з дзявоцтвам і вернасцю заручанаму Язэпу.

Гэту супяречнасць выясьняе анёл у імені Божым: »Дух Святы найдзе на цябе і сіла Найвышэйшага ахіне цябе, таму і тое, што народзіцца з цябе — Святое і назавеца Сынам Божым. Далей анёл паведаміў Марыю аб тым, што сталася з Альжбетаю, жонкаю Захары і ўканцы дадаў: »Бо ў Бога ня будзе немагчымае ніводнае слова«. Гэта значыць, што Бог умее так развязаць ту ю супяречнасць, што Марыя народзіць Сына і астанецца дзеваю. Пасля гэтага выясьненія замоўк анёл і нават сам Бог чакаў адказу Марыі. Бо даўшы людзям свабодную волю, Бог яе ніколі ня сілуе; і нават даўшы Марыі паўната ласкаў, Ён ані на дрыбіну ня зъменшыў яе свабоднае волі, дык ад яе волі залежала прыніць, ці ня прыніць Божую прапанову. Усе чакалі адказу Марыі. Па хвіліне маўчанья яна з поўнаю пакораю і адданасцю Богу адказала: »Вось я слуга Гасподняя, хай мне станецца паводле твойго слова!«.

У той момант адбыўся зваротны пункт у гісторыі збаўленъня людзкага роду. Сын Божы знайшоўся ў лоне Дзевы Марыі; знайшоўся на зямлі між людзей, але знайшоўся так, што быў нікому няведамы.

Тут мімаволі думкі пераходзяць на Беларусь, дзе 25-га сакавіка 1918 году ў малаведамай салі чыгуначнікаў у Менску паслья цэланочных дэбатаў Рада Беларуское Народнае Рэспублікі абвесціла, што ад тады Беларусь зъяўляецца незалежнаю дзяржавою. І хоць той акт спачатку быў ведамы толькі актыўным патрыётам, але ён стаўся зваротным пунктом у нашай гісторыі і калісі напэўна прыйдзе час, што ён ажыццяўіцца. Гісторыя ёсьць у Божых руках. А Бог хоць не скарон да цалён, кажа народная мудрасць. Гэта бачна ў дзеле збаўленъня і ў кожнай іншай Божай дзейнасці. Бог акуратна выконвае ўсе свае абязаныні і выконвае іх у найбольш адпаведны час, хоць гэта і непадабаецца бязбожнікам.

Наагул ува ўсім дзеле збаўленъня людзей Бог выявіў сваю бесканечную любоў да людзей. А ў дабравешчаныні Бог выявіў вельмі ясна надзвычайнью акуратнасць і дыскрэнцию ў сваёй дзейнасці і ў выкананыні сваіх плянаў.

Мы ў нашым асабістым, рэлігійным і грамадzkім жыцці так-жа мусім мець пляны, але на тое, каб Бог памог іх ажыццяўіць, каб іх належна выканати, трэба ў іх прызначыць адпаведнае мейсца Богу, бо Ён нас найбольш любіць і найбольш нам спрыяе.

Толькі-ж як да Бога зъяўтацца? Ён-жя не пасылае кожнаму чалавеку нябесных пасланцоў. Гэта праўда. Але Бог даў кожнаму чалавеку сумленъне, дае ўсім людзям сваю навуку прац Ісуса Хрыста, дае съяўтые ласкі прац Хрыстовую Царкву, а ў асаблівых выпадках пасылае добрых людзей з добрым радамі. Толькі з нашага боку мусіць быць шчырае жаданье і добрая воля імкнунца жыць згодна з Хрыстоваю навукаю і так зъяўтацца да Яго:

Мы хочам Бога ў шчасці, горы,
Загадах улады, кнігах праў;
На полі горах і на моры
Закон Ягоны каб настаў.

Мы хочам Бога ў нашым краі,
Між беларускіх родных стрэх —
У нашай мове і звычай
Ня можа меці мейсца грэх.

Мы хочам Бога, Яго права;
Яго натхненъне — наш пачын;
Усё жыццё — Ягона слава;
Яго загад — наш кожны чын.

ГУТАРКА АБ РЭЛІГІЙНЫХ МАТЫВАХ У БЕЛАРУСКАЙ НАРОДНАЙ ТВОРЧАСЬЦІ

У беларускай культуры вусная народная творчасьць мае вельмі паважнае значэнне. Дзякуючы багацьцю вуснае народнае творчасьці беларуская літаратура змагла хутка раззвівацца і асягнуць высокі ўзоровень. Але і да гэтага часу яшчэ творчасьць беларускіх пісьменнікаў не заспакойвае ўсіх мастацка-літаратурных патрэбай народу, бо акупацыйная ўлада і кіраўніцтва камуністычнае партыі моцна абліжаўаюць літаратурную творчасьць, а дзеля гэтага яшчэ і далей вусная народная творчасьць зъяўляецца найбагацейшаю крыніцою для заспакаення патрэбай народнае душы.

Але на вялікі жаль цяперашняя акупацыйная улада налажыла сваю цяжкую руку і на народную творчасьць. Зъмест вуснае творчасьці быў не па души партыйным верхаводам, дзеля гэтага зъявілася нямала загадаў і пастановаў, каб і вусную народную творчасьць ператварыць ў прыладу партыйнае агітацыі, як яны ператварылі мастацкую літаратуру. Але каб гэта выкананць трэба было-б зъяніць зусім характар вуснае народнае творчасьці; шмат чаго павыкідаць і яшчэ больш стварыць таго, чаго зусім ня было ў той творчасьці. Што найбольш не-падабалася партыйным верхаводам у вуснай народнай творчасьці — гэта рэлігійныя матывы.

Ведама, што вусная народная творчасьць ёсьць голасам душы народу. Значыць праз вусную творчасьць народ выказвае свае найглыбейшыя перакананыні і сваю веру. І вось усё тое, што выказвала беларуская народная творчасьць, востра супярэчыла камуністычна-матэрыйлістичнаму сьветапагляду, які бязбожныя верхаводы сіламоц накідалі беларускаму народу. Дзеля гэтага партыйныя кіраўнікі пачалі сіламоц фальшаваць вусную народную творчасьць, ўводзячы ў яе напісаныя па загаду партыі агітацыйныя творы, а сапраўдную народную творчасьць пачалі гнобіць. Было паставлена цверджаньне, што »я ўсё тое народнае, што іншы раз бытуе ў самым народзе«. А што магло быць »ненародным«, вырашалі партыйныя верхаводы.

Калі-б узяць як мерку, што было сапраўды народным у вуснай творчасьці беларускага народу, выданыні друкам гэтае творчасьці, дык-бы трэба было съцвердзіць:

амальшто нічога, бо за паўняковы перыяд бальшавіцкага панаваньня выдана ўсяго пару невялікіх зборнікаў казак і два зборнікі беларускіх прыказак, якія адразу разышліся і больш не выдаюцца.

Сапраўднае ablіčча адносінаў сучаснае ўлады да беларускай народной вуснае творчасьці бадайшто найлепш відаць з такога факту. У 1969 годзе беларуская савецкая прэса падала да ведама, што Інстытут Мастацтвазнаўства Этнографіі і Фальклёру пры Акадэміі Навук БССР падрыхтоўвае да выданьня зборнік беларускай народной творчасьці ў 30-ці томах і што выданьне пачненца з апошняга тому, які пасьвячаны Леніну і будзе выданы ў гонар сотых угодкаў яго нараджэння. Тымчасам ужо даўно мінулі тыя ўгодкі, а зборнік беларускай народной творчасьці не зъявілася ніводнага тому; нават і таго, што меў услаўляць Леніна. І ў гэтым няма нікага дзіва, бо тое, што сапраўды беларускай народной творчасьці мае аб Леніну, не прапусціць савецкая цензура, а падаваць як народную творчасьць творы партыйных пісьменнікаў, было-б заўлішне яснаю хлусьнёю. Ведама, што такаю творчасьць была створана і аб Сталіну, але цяпер аб ёй нават і не ўспамінаюць. Вось-же на выдалі нічога¹.

Але затое ў гэтым часе зъявілася нямала розных кнігай і артыкулаў, якія разглядаюць розныя тэарэтычныя пытаньні беларускай народной творчасьці. І ўсе яны як правіла прысьвячаюць шмат мейсца антырэлігінаму элемэнту ў гэтай творчасьці. Але што ў тых, творах лічаць за антырэлігійны алемэнт? Крытыку дрэнных духоўных! Сапраўды ёсьць нямала беларускіх казак, дзе высьмываюцца нягодныя папы і ксяндзы. Але ці толькі яны адны высьмываюцца? Беларуская народная творчасьць мае вельмі всцструю і высьмывае ўсіх бяз вынятку ліхіх людзей з усіх станаў: ліхіх жонак, сялян — гультаёў, п'яніцаў, урадоўцаў-хапугаў, пыхлівых. І зусім з гэтака-ж іроніяю народная творчасьць бічуе тых нягодных духоўных, што сталіся духоўнымі »Не для Ісуса, а для хлеба куса«. Калі такую крытыку лічыць антырэлігінам вуступленнем, дык трэба так-жа ўсякую крытыку нягодных камуністаў лічыць контэррэвалюцыю, а слá-

¹⁾ Як дагэтуль вышла 13 т. Бел. Нар. Творчасьці.

вутую крытыку і самакрытыку на партыйных зборках трэба было-б лічыць антыкамуністычнаю прапагандаю. Пры гэтай нагодзе варта заўважыць, што няраз у рэлігійных газетах і часапісах можна стрэнуть шмат горшую крытыку дрэнных духоўных і ніхто гэтага не рапхуе антырэлігійным выступленнем.

А ў сапраўднасці казкі і прыказкі, у якіх высьмейваюцца дрэнныя духоўныя, зьяўляюцца выявам глыбокас пашаны беларускага народу да ўсяго рэлігійнага і да ўсяго съвятога. Съвятарскі стан беларусы ўмеюць належна ацэнваць. Калі царскі ўрад скасаваў Вуню і паразганяў шчырых съвятараў, а на іх мейсца пачаў прысылаць расейцаў бяз глыбокас веры, дык з'явілася прыказка: «Даўней былі чашы дзеравянныя, а папы залатыя, а цяпер чашы залатыя, але папы дзеравянныя».

Але наагул казак і прыказак аб дрэнных духоўных ёсьць ня шмат, затое ёсьць шмат прыгожых і глыбокарэлігійных казак, легендаў, прыказак і аграмадная колькасць пабожных абрадавых і духоўных песень. Некаторыя казкі з рэлігійным зъместам сягаюць аж да хрысціянскіх часоў: напрыклад казкі аб сатварэнні съвету, жывёлаў і аб беларускай міталёгіі. А ячэ больш ёсьць казак, прыказак і песень з хрысціянскіх часоў. Пры тым некаторыя казкі маюць вельмі глыбокі зъмест і надзвычайна мастацкую форму — яны зьяўляюцца сапраўднымі літаратурнымі перламі. Напрыклад казка «Марка Пякельны», запісана ў зборніку Сержптуўскага — гэта быццам кароцен'кая «Боская камэдыя» Алігеры Данте. І вось аб усіх гэтых творах савецкія аўтары нават і не заікаюцца. Затое шмат распісваюцца аб тым, чаго ніколі ня было і цяпер няма ў вуснай народнай творчасці, але што стварылі іхныя бязбожныя агітатары. Гэта съведцы якую бязылічную хлусньню выпісваюць савецкія аўтары, пішучы аб народнай творчасці. Для прыкладу можна называць книгу «Беларуская вусна-паэтычная творчасць», якую выдана ў Менску ў 1967 годзе, у якой ажно дзьве трэція часці книгі прысьвежана марксізму і сацыялізму і творам расейскіх пісьменнікаў: Некрасова, Зотова, Коца, Багданава, Горкага і інш.

Вялікую частку беларуское народнае творчасці становілі абрадавыя і бытавыя песні. Большая частка з іх зьяўляюцца рэлігійнымі, асабліва тыя, што прысьвячаны рэлігійным съвятам: Шчадроўскія, Юр'еўскія, Мікольскія, Пятроўскія. Так-жа шмат чиста рэлігійных песень ёсьць між валачобных і калядных песень. Асобнае мейсца ў народнай творчасці займаюць духоўныя песні. Зра-

зумела, што іх аніяк нельга пагадзіць з антырэлігійнаю прапагандаю. Але гэта былі вельмі пашыраныя ў народзе песні, бо іх съпявалі лірнікі, старцы, а так-же часта іх съпявалі на зборках папрадухаў і на вячорках ў Вялікі пост. І вось камуністычныя агітатары насупраць усіх відавочных фактаў стараюцца даказваць, што гэта зусім не народная творчасць, але нібыта творы клерыкалаў. Хоць самыя-ж агітатары прызнаюць, што некаторыя з тых песен вельмі старыя, бо былі ведамы нават у старадаўнай Русі. Дадайма да гэтага цверджаньня, што тады яшчэ ня было клерыкалаў, як ня было і камуністычных агітатараў.

Асабліва шмат маюць рэлігійнага элемэнту беларускія прыказкі. Нават Кандрат Крапіва, які напісаў пароду на Біблію, у сваім артыкуле аб беларускіх прыказках змушаны быў прызнаць, як неаспрэчны факт, што «Сярод прыказак, у якіх адбіліся вераваньні народу, першае мейсца займаюць такія, дзе аб'ектам зъяўляецца Бог» (Збор. Тв. т. 2, с. 391, Менск 1956). Аднак насупраць гэтага цверджаньня ў двух зборніках прыказак, якія былі выданы ў Менску некалькі гадоў таму, няма зусім прыказак з рэлігійным зъместам, а затое ёсьць асобныя разьдзелы з антырэлігійным зъместам, у якіх пераважна пабожныя народныя прыказкі перакручаны на бязбожны лад. А разам з імі зъмешчаны звычайнія бязбожныя клічы.

Бязумоўна ўсе гэтыя факты маюць сваю вымову. Ды не абы якую вымову. Яны съведчыць, што бязбожныя агітатары ў дачыненьні да вуснае народнае творчасці, займаюцца съведамаю хлусньёю, а тым самым яны выяўляюць, што самі ня вераць у сваю пісаніну, бо самі добра ведаюць, што ня маюць ніякіх пераканаўчых доказаў на карысць бязбожнае агітацыі, дзеля гэтага хапаюцца за хлуснью, трymаючыся дырэктывы Леніна: «паўтары сто разоў няпраўду, дык станецца праўдаю». Але ў сапраўднасці хлуснія ніколі ня станеца праўдаю, хоць-бы яе паўтаралі мільёны разоў.

Тое, што зъяўляецца на старонках савецкага друку, гэта ўжо ня ёсьць вусная народная творчасць, але савецкая творчасць. А сапраўдная вусная народная творчасць астаецца і далей у сэрцы народных масаў, захаваная ад усякіх фальшаваньняў з глыбокімі рэлігійнымі матывамі. І ніякія агітатары ня могуць змяніць гэтага факту. Бо як кожная расліна імкнецца сваім верхам да сонца, так народная душа імкнецца да Бога. І аб гэтым вымоўна съведчыць вусная народная творчасць усюды там, дзе можа свабодна прайяўляцца.

ДОМ СВЯТОГА АПОСТАЛА ПЯТРА Ў КАПЭРНАУМЕ

Тры гады таму, дакладней кажучы, у 1968 годзе газэты падалі кароткае паведамленьне, што археаллягічныя раскопкі на мейсцы старога палестынскага гораду Капэрнауму між іншымі цікавымі знаходкамі, знайдзены такожа дом Пятра. І як звычайна бывае з газетнымі весткамі, аб ёй больш не ўспаміналі. Тымчасам яна мае паважнае значэнье для рэлігійнае гісторыі, дык варта прыпомніць і самую тую знаходку і яе гісторыю.

Сам горад Капэрнаум ляжаў на паўночна-заходнім беразе Тыбэрыядзкага возера ў паўночнай Палестыне, што звалася Галілея. Ён даўно ўжо быў зруйнаваны і знайходзіўся пад тоўстым пластам наноснага пяску і зарасьнікаў, з-пад якіх выставалі толькі некаторыя мацнейшыя съцены. Але каля 1800 году бэдуіны дарэшты развалилі тыя съцены, так што ад калішняга гораду навонках ня відаць было нічога.

У 1894 годзе францускае згуртаваньне, што называецца Кустодыя Святое Зямлі купіла той абшар руінаў і пачала рабіць раскопкі. Праца йшла вельмі паволі, бо было мала работнікаў. Але ў 1905 годзе прыйшла з помаччу німецкая арганізацыя «Німецкае Усходнє Таварыства». Экспедыцыя таго Таварыства пад кіраўніцтвам прафэсароў Кооль і Войцынгер хутка ачысьцілі цэнтральную частць горада, знайшлі руіны сынагогі і там сканцэнтравалі свае пошуки ўглыбы.

З маментам выбуху першае сусветнае вайны ў 1914 годзе раскопкі былі спынены і распачаліся толькі ў 1921 годзе. Гэтым разам зноў узялася за працу экспедыцыя Францускае Кустодыі Святое Зямлі але цяпер працамі кіраваў вопытны археалёг Орфалі. Яны знайшлі руіны восьмікутнае бізантыйскае базылікі, а затым ачысьцілі руіны ўсіх будынкаў між сынагогаю і базылікаю. На няшчасце ў 1926 годзе памёр археолёг Орфалі і раскопкі былі зноў спынены.

Толькі ў 1968 годзе ўжо новая экіпа Францускае Кустодыі Святое Зямлі пад кіраўніцтвам айца Віргія Корбо ўзялася нанава за раскопкі. Гэтым разам пошуکі канцэнтраваліся каля восьмікутнае базылікі і суседніх будынкаў ды накіраваліся ўглыбы. Хутка пад базылікаю былі знайдзены руіны некалькі старэйшых будынкаў. Керамічныя чарапы і манэты, якія там былі даволі шматлікія, адназгодна съведчылі, што тыя будынкі былі з першага стагодзьдзя нашае эры. А пад

фундамэнтамі тых будынкаў ужо была нярушеная зямля.

Калі былі расчышчаны руіны ўсіх будынкаў, што знайходзіліся пад базылікаю і вакол яе, дык выяўлена, што дом, які знайходзіўся ў цэнтры пад базылікаю, быў калісці ў асаблівой пашане ад першага веку. А ў пятym веку той дом абрушыўся і над ягонымі фундамэнтамі і фундамэнтамі суседніх дамоў была збудавана восьмікутная базыліка. Даўней, калі будавалі нейкі дом на мейсцы старога будынку, дык фундамэнт аў не чапалі, а толькі плянтовалі ўсе руіны да аднаго ўзору. Дзеля гэтага фундамэнты старых дамоў пад базылікаю захаваліся даволі добра. На мейсцы тае базылікі і яе беспасрэднага акружэння калісці было 12 невялікіх дамоў, толькі адзін з іх крыху большы.

Фундамэнты тых дамоў зроблены з грубых чорных базальтавых камянёў, якіх і цяпер яшчэ поўна на ўз্বярэжжы возера. Дзіркі між каменем запаўнялі драбнейшымі камяніямі і замазвалі гразью. Толькі проймы для дзвіярэй выкладалі абчэсанымі камяніямі. Зразумела, што такія съцены не моглі ўтрымаць мураванага скляпенія. Хоць на мейсцы раскопак ня знайдзена ніводнага цэлага дому, але канструкцыя съценаў кожа сама за сябе, што столь на такіх дамох рабілася з дзеравянных папярэчкаў, накрытых мешанінаю гразі з саломаю. Іх можна было лёгка раскрываць. У Эвангельліі гаворыцца, што аднойчы і якраз у Капэрнауме, людзі рассунулі столь у доме, дзе наўчаяў Хрыстос, і спусьцілі перад ім на лежаку аднаго паралітыка, якога Ён аздаравіў.

Замест падлогі ў дамох быў ток звычайна чорнага колеру дзеля прымесі попелу, або дробна съцертых базальтаў. У некаторых дамох ток мае некалькі пластоў. І гэта між тымі пластамі току знайдзена шмат розных рэчаў і манэтаў, якія даюць магчымасць дакладна азначыць век дамоў. Яны ўсе падходзяць з першага да пятага веку нашае эры.

Між тых 12 дамікаў выроўніваецца цэнтральны дом. Ягоны фундамэнт амаль квадратны: 7 метраў на 6 з палавінаю. Ён мейдвое дзвіярэй і ажно адзінаццаць пластоў току. У адрозненьне ад іншых дамоў у ім два апошнія пласты току выбіты з вапнякоў, а ў некаторых сярэдніх пластрох ёсьць дамешка вапны. Навонках гэты дом быў зусім такі-ж, як іншыя, толькі крыху большы, але ўнутры гэта быў адзіны дом,

які меў атынкаваныя съцены, на якіх яшчэ захаваліся съляды каляровае дэкарацыі.

Паміж пластамі токаў у тым доме знайдзена вельмі многа плітак з напісамі. З іх 124 напісаны па-грэцку, 18 па-серыйску і 15 па-гэбрыйску. Некаторыя пліткі так разьбітыя, што немагчыма прачытаць, што там было напісаны. А на тых, што льга прачытаць шмат маюць малітоўную просьбу па-грэцку »Элэйзо, амэн« — значыць: зылітуйся, аман, або іншую просьбу »Кірыё Езу Хрыстэ боэтэ — Госпадзе, Езу Хрысьце, памажы!« На іншых жа плітках выпісана імя Пятра.

Наагул усе археалягічныя знахадкі ў тым доме съведчаць адназгодна аб тым, што той дом ад першага веку нашае эры быў мейсцам культу для юдэо-хрысьціянскае грамады ў Капэрнауме.

У звязку з гэтымі археалягічнымі знахадкамі неабходна яшчэ прыгадаць стара-даўную хрысьціянскую традыцыю, якая съведчыць, што калішні дом апостала Пятра ў Капэрнауме быў у вялікай пашане ў хрысьціян ад найдаўнейшых часоў і стаўся мейсцам культу. І гэта зусім зразумела, бо ж той дом быў ня толькі домам вярхоўнага апостала Пятра, але быў так-жа тым адзіным домам, у якім найчасцей затрымоўваўся Хрыстос у часе свае публічнае дзеяньніці. Там Ён аздаравіў цешчу Пятра, а затым шматлікіх іншых хворых; туды прыносялі Яму спараліжованага і зьвешвалі праз раскрыту столу; там-же Хрыста шукала Ягоная маці з блізкімі роднымі, там Хрыстос, абняўшы дзіця, паказваў яго сваім апосталам, каб навучыць іх шчырае пакоры; там Ён тлумачыў апосталам прыповесці і паясьняў дакладней сваю навуку. Таму для хрысьціян той дом быў асьвячаным мейсцам. Дык ня дзіва, што хутка стаўся мейсцам культу і да яго былі даданыя дзівye прыбудоўкі, адпаведна да патрэбаў съвятыні. А ў палаўніне пятага века на руінах таго дома пабудована васьмікутную бізантыйску базыліку. Гэткім чынам традыцыя адносна таго дома была бесперарыўная.

Першая дакументальная вестка адносна дому Пятра паходзіць ад гішпанца Эгрыя, які ў гадох 381-384 рабіў паломніцтва ў съвятую Зямлю і ў сваіх запісах кажа (цитуем): »Дом вярхоўнага апостала ў Капэрнауме заменена на съвятыню. Ягоныя муры яшчэ не

пашкоджаны. У тым доме Госпад аздаравіў парапалітыка« (канец цытаты). Два стагодзьдзі потым аナンімны аўтар з італьянскага гораду П'яченца пісаў каля 570 году, што на мейсцы, дзе быў дом Пятра, знайходзіцца царква. Відавочна ён мае на думцы васьмікутную бізантыйску базыліку, аб якой ўжо ўспаміналася перш.

Вось-жо археалягічныя раскопкі выявілі съвятыню з часоў Хрыста, якая ўспамінаецца ў Эвангельлі і аб якой захавалася адназгоднае съведчанье хрысьціянская традыцыя. І гэтыя абодва съведчанын зусім згодныя з сабою ад першага веку і аж да часу зруйнавання тae съвятыні.

Знахадка дому Пятра ў Капэрнауме сама ў сабе зьяўляеца толькі дробным фактам з царкоўнае гісторыі, але яна мае вельмі вымоўнае значэнне, бо яна не адна; падобных фактаў ёсьць шмат. Археалягічныя раскопкі на абшары Палестыны і сумежных краінаў, запачаткованы ў палове мінулага стагодзьдзя, прыносяць мноства фактаў, якія поўнасцю падцверджаюць весткі, апісаныя ў Святым Пісаныні. Успамінаем аб гэтым дзеля таго, што бязбожная пропаганда розных кірункаў, ад таго часу, як толькі археалягічныя пошуки пачалі рабіць у Палестыне першыя крокі, цьвердзіла і яшчэ цяпер цьвердзіць, быццам археалёгія не знайходзіць ніякіх доказаў на падцверджанье Святога Пісьма. Як бачым гэтае цьвердзанье зьяўляеца нічым іншым, як самаю звычайнаю хлусьнёю, бо археалягічных знахадкаў, якія съведчаць або праўдамоўнасці Святога Пісьма ёсьць толькі, што нямецкі вучоны Вэрнер Кэльлер выдаў у 1955 годзе вялікую кнігу пад загалоўкам »Біблія ўсётакі мае слушнасць«, у якой сабраныя тыя факты. Толькі аб такіх фактах і знахадка зусім не ўспамінае бязбожная пропаганда; яна стараеца іх прамаўчаць. Аднак тыя знахадкі не маўчаць. Калісці, як ерузалімскія дзеци голасна славілі Хрыста, дык жыдоўскія старшыны казалі Яму, каб забараніў ім. Тады Хрыстос адказаў ім: »Калі яны замоўкніць, дык каменьні загалосяць«. Цяпер крыху ў іншым значэнні, але спраўджаюцца слова Хрыста: каменьні з старых гародоў голасна абвяшчаюць на ўесь сьвет або праўдзівасці съвятога Эвангельля.

СВЯТОЕ ЭВАНГЕЛЬЛЕ НА СЯМНАЦКАЮ НЯДЗЕЛЮ ГОДУ, ЗАПІСАНАЕ ў СВЯТОГА МАТЭЯ ў РАЗЪДЗЕЛЕ ТРЫНАЦКАТЫМ (44-52)

Сказаў Госпад гэткую прыповесцьць: »Нябеснае Валадарства падобнае да скарбу, схаванага ў полі, які знайшоўшы, чалавек прыкрывае і ў радасці ад гэтага, ідзе і прадае ўсё, што мае і купляе тое поле. Знаў-жа Нябеснае Валадарства падобнае да чалавека купца, які шукае добрых пэрлаў. І знайшоўшы адну дарагую пэрлу, пайшоў і працягнуў ўсё, што меў, і купіў яе. Знаў падобнае Нябеснае Валадарства да неваду, які закінены ў мора, набірае ўсякага роду рыбы. Калі-ж ён напоўніўся, яго вытягнулі на бераг і, сеўшы, добрае сабралі ў судзіны, а дрэннае выкінулі вон. Так будзе пры сканчэнні сьвету; выйдуць анёлы і выдзеляць дрэнных спасярод праведных. І ўкінуць іх у вагністую печ; там будзе плач і скрыгат зубоў. Ці вы зразумелі ўсё гэтае?« Яны кажуць: »Так!« Ён-жа сказаў ім: »Вось чаму кожны кніжнік, навучаны аб нябесным Валадарстве, падобны да гаспадара, які выносіць з свае скарбніцы новае і старое.«

*

Хрыстос гаварыў шмат прыповесцяў аб Нябесным Валадарстве і кожная з іх выказвае паасонныя рысы і ўласцівасці Нябеснага Валадарства. Толькі пры гэтым трэба заўважыць, што ў Эвангельлі Лукаша яно называецца Божым Валадарствам. Гэтае розыніца ў назове аbumоўлена тым, што Эвангельле Матэя ў першую чаргу было прызначана для хрысьціян у Палестыне і для жыдоў, а жыдом было забаронена называць Бога па імені і таму яны замест слова Бог ужывалі іншыя апісавыя слова. У даным выпадку слова Бог заменена словам неба, але праз гэта ні ў чым не зъмяняецца зъмест прыповесцяў.

Хрыстос часта гаварыў аб Нябесным Валадарстве і найчасцей гаварыў аб ім прыповесцямі, каб зъвяртаючы ўвагу на розныя ўласцівасці Нябеснага Валадарства, выказаць усебакова ягоную сутнасць: што яно зъяўляецца тым найважнейшым у жыцці, да чаго чалавек павінен імкнуцца ўсімі сваімі сіламі.

У прыповесці аб схаваным скарбе выказваецца, што Нябеснае Валадарства ня ёсьць відавочным для кожнага, але яно зъяўляецца найдаражэйшым скарбам для чалавека. Той скарб ёсьць схаваны і яго хтосьці наўмысна схаваў. Многа людзей ходзіць каля яго і ня бачыць яго. Толькі дзякуючы Божай

ласці яго знайходзіцца. Але знайсці той скарб, гэта яшчэ ня ўсё; яго неабходна здаць на ўласнасць згодна з правам і прытым не шкадаваць нікіх выдаткаў для яго здабыцца. Ужо на пачатку свае публічнае дзеяньніцы Хрыстос гаварыў аб аграмаднай розыніцы між дачаснымі земскімі скарбамі і нябеснымі скарбамі, ды казаў зъбіраць сабе нябесныя скарбы: »Ня зъбірайце сабе скарбаў на зямлі, дзе моль і ржа іх нішчыць і дзе зладзеі падкопваюцца і крадуць, але зъбірайце сабе скарбы на небе, дзе ні моль ні ржа іх ня нішчыць і дзе зладзеі не падкопваюцца і не крадуць« (Мат. 6, 19-20). Тыя нябесныя скарбы ня толькі такія, што іх нікто ні можа ўкрасіці, але бесканечна больш вартасныя, чым усе дачасныя земскія скарбы. Дзеля гэтага той, што знайшоў вялікі схаваны сапраўдны скарб у полі, прадаў ўсё дачаснае, каб купіць той нябесны скарб. Гэта значыць, што ён поўнасцю ўспрыняў наўку Хрыста і пасвяціўся Богу.

Гэтая прыповесцьць аб схаваным скарбе заўсёды зъяўляецца вельмі актуальнаю. Вось і цяпер, шмат хто з недаверкаё насыміхаецца з веруючых людзей, пытаючыся: »Што вам дае рэлігія?« А гэтае пытанье ёсьць тым самым, калі-б пыталі ў таго, што знайшоў на полі вялікі сапраўдны скарб: »Нашто табе купляць тое шэрае поле? Нашто за яго плаціць так дорага, што аж прадаваць усю маємасць?« Але тыя, што так пытаюцца, нават і не дагадваюцца, які ў тым полі ёсьць скарб, бо яго ня відаць. Таксама тыя, што выступаюць супраць рэлігіі, нават ня хочуть ведаць, якія скарбы ёсьць у рэлігіі, бо яны схаваныя, яны не ляжаць на дарозе.

У прыповесці аб дарагой пэрле выказваецца аграмаднае прыгаство Нябеснага Валадарства. Нават у матэрыяльным сьвеце Бог рассыпаў многа прыгаства, дык тымбольш Ён улажыў нявымоўнае прағаство ў Нябеснае Валадарства. Дзеля гэтага той, што знайшоў добрую пэрлу, не шкадуе нічога, каб здабыць яе.

Гэтая прыповесцьць тым розыніцца ад папярэдній, што дарагую пэрлу чалавек-купец не спаткаў прыпадкам, але яе шукаў і знайшоў. У асобе таго купца Хрыстос прадстаўляе ўсіх тых шукальнікаў, якія шчыра шукаюць рлігійнае прауды і калі яе знайходзяць, дык прыймаюць шчырым сэрцам. Гісторыя ведае шмат такіх людзей шукальнікаў як: Аўгустын, Паскаль, Ньюман, Шатабрыян

і шмат іншых. У наш час, калі яшчэ існуе царкоўны падзел і калі існуе мнóstva сектаў, да тых шукальнікаў належаць усе тыя, якія шчыра шукаюць рэлігійнае еднасці, а таксама і тыя, якія шукаюць прыгаства хрысьціянскага жыцця ў захаваныні эвангельскіх радаў.

Прыповесць аб невадзе мае іншы хараکтар. Яна выясняе, як гэта магчыма, што ў Хрыстовай Царкве побач праведных людзей і вялікіх святых ёсьць мнóstva нягодных людзей. Бязбожная пропаганда з жыцця дрэнных святароў часта чэрпае матэрыял для свае антырэлігійнае дзейнасці. І вось усім тым, што шукаюць толькі дрэннага ў рэлігійным жыцці, Хрыстос даў ясны адказ. Невад у той прыповесці — гэта Хрыстовая Царква; яна прызначана для ўсіх людзей бяз вынітку і таму яна прыймае ўсіх, подобна як невад захоплівае ўсякую рыбу і нават ўсякую нечысьць. Невад не разъбірае добрых і дрэнных рыбай. Толькі ўканцы рабакі выбіраюць добрую рыбу, а дрэнную выкідаюць. Так уканцы сьвету на апошнім судзе анёлы падзізеляць добрых ад дрэнных.

Праца таго Хрыстовага неваду, Хрыстовае Царквы, мае трываць да канца сьвету, бо толькі тады Хрыстовая Царква закончыць сваю дзейнасць. І вось Хрыстовая Царква цяпер зьбірае людзей не на тое, каб яны асталіся такімі, якімі ёсьць, але на тое, каб дрэнных зрабіць добрымі, а добрых зрабіць дасканалымі, каб давесці да сьвятасці. Яшчэ ясьней Хрыстос выказаў гэту прауду ў прыповесці аб заквасцы, якая ператварае муку ў хлебнае цеста. Дрэннаю рыбай, якую выкідаюць вон для Хрыста астаюцца толькі тыя людзі, якія зусім ня прыймаюць Хрыстове науки, або прыняўшы, зусім яе ня выконваюць.

Усе тры гэтыя прыповесці былі ўзятыя з тых жыццёвых звязаній, якія апосталам былі добра ведамымі, таму і сэнс прыповесці для іх быў ясны, таму на запытаныне Хрыста, ці яны разумеюць іх, яны адназгодна адказалі патакуюча.

Наогул уся Хрыстовая наука мела тую самую аснову, якая была ў Старым Запавеце, але да таго яна мела яшчэ многа новага, бо яна зъдзейснівала ўсе абяцаныні, якія былі выказаны ў Старым Запавеце, праз гэта яна мела многа новага. Таму Хрыстос звязаў

увагу апосталаў на тую істотную азнаку. Паколькі яны былі прызначаны стацца настаўнікамі, каб выконваць тую ролю, якую перш выконвалі кніжнікі, каб адрозніваліся ад вузка-абмежаваных старазапаветных кніжнікаў тым, што павінны ўмець карыстацца і з новага і з старога скарбу біблійнае науки. Хрыстос казаў апосталам, каб яны былі падобнымі да таго разумнага гаспадара, які ўмее добра карыстацца і старымі і нованабытымі речамі. Згодна з гэтаю наукаю Хрыста ўжо ад найдаўнейшых часоў хрысьціяне карыстаюцца з праудзівых скарбаў старадаўнае традыцыі, разумеючы яе глыбей, чым даўнейшыя кніжнікі, бо маюць да гэтага лепшае съятло науки Хрыста. Ды і самую науку Хрыста разумеюць як нездзельную суцэльнасць ад ўсяго Божага АС'яўлення.

Заўвага Хрыста аб старым і новым звязацца адною з істотных азнакаў Ягонае науки. Дык усе тыя, што не звязаны з гэтую заўвагу Хрыста, а захапляюцца толькі паасобнымі сказамі з Ягонае науки ці з Ягонае дзейнасці, не звязаны з гэтую заўвагу на суцэльнасць Ягонае науки, страшэнна памыляюцца і ўпадаюць у розныя гэрэзы. Навука Хрыста гэта быццам невад, які мае тысячи дробных вочак, але якія спалучаны ў адно целае і непадзельнае; пацягні за адно вочка і будзеш цягнуць увесь невад, вырві частку неваду, зробіш яго няздатным да лову.

На гэтую акалічнасць неабходна звязаць асаблівую ўвагу ў звязку з сучасным экумэнічным рухам, якога некаторыя не разумеюць і тлумачаць фальшивы, як абыякаласць да асноўных праудаў веры. А тым часам экумэнічны рух якраз павінен мець за ўзор таго разважнага гаспадара, які ўмее захоўваць традыцыю і карыстацца з новага. А новым у экумэнічным руху ёсьць ўзаемная любоў і шчырае шукальне магчымасцяў да паразуменія і пераадолення ўсяго таго, што цяпер дзеліць хрысьціян.

Ува ўсіх тых пошуках заўсёды павінна аставацца непарушнаю апошнюю мэта людзілага жыцця — асягненне Нябеснага Валадарства. Гэта значыць жаданыне ня толькі стацца ў нябесным невадзе добрым Божым дзяцём, але таксама дапамагчы нашым бліжнім асягнуць найвышэйшую мэту жыцця — увайсці ў Нябеснае Валадарства.

УПРАВА Беларускай Бібліятэкі і Музэю імя Францішка Скарыны ў Лёндане зьвяртаецца да суродзічаў з просьбай прысылаць беларускія цэннасці, як манэты, рукапісы, друкі, здымкі і інш. на адрес:

THE FRANCIS SKARYNA BYELORUSSIAN LIBRARY,
37 HOLDEN ROAD, LONDON, N12 8HS

З ЪМЕСТ

Біскун Ч. Сіповіч — АРХІМАНДРЫТ ЛЕЎ ГАРОШКА (26.II.1911-28.VII.1977)	2
ВАЖНЕЙШЫЯ ДАТЫ З ЖЫЦЬЦЯ АРХ. ЛЬВА ГАРОШКІ	4
ВЫКАЗАНЫЯ СПАЧУВАНЬНІ	4
ВОДГУКІ У РАДЫЁ И ПРЭСЕ	5
ЛЮДЗІ И МЕСЦЫ ЗВЯЗАНЫЯ З АСОБАЙ И ДЗЕЙНАСЦЮ АРХІМАНДРЫТА ЛЬВА ГАРОШКІ У ЗДЫМКАХ	6-38
- З РУКАПІСНАЙ СПАДЧЫНЫ:	
1) Гутарка: »У дзень Дабравешчаньня 25 Сакавіка«	39
2) Гутарка аб: »Рэлігійных матывах у беларускай народнай творчасці«	43
3) Гутарка на тэму: »Дом сьв. Апостала Пятра ў Капэрнауме«	45
4) Святое Эвангельле на сямнаццатую нядзелю году, запісанае ў святоага Матэя ў разьдзеле трынацца- тым (44-52)	47